

2007 09 09 15470209

पाणी गुणवत्ता बाधित गावांमध्ये
उपाययोजना करणेबाबत
मार्गदर्शक सूचना

महाराष्ट्र शासन
शासन निर्णय.क्र.डब्ल्यूक्यूएम-२००७/प्र.क्र.३०/पापु-१२
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,
दिनांक :- ९.७.२००७

शासननिर्णय :-

राज्यात सर्व जिल्ह्यांमध्ये पिण्याच्या पाण्याच्या सार्वजनिक स्रोतांचे रासायनिक गुणवत्तेच्या दृष्टीने १००% सर्वेक्षण करण्यात आलेले आहे. सदर सर्वेक्षणात गुणवत्ता बाधित आढळून आलेल्या गावांमध्ये असलेल्या समस्यांचे विश्लेषण करून गावांमध्ये पिण्याच्या पाण्याच्या गुणवत्तेचा प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे. शासनाच्या केलेल्या सर्वेक्षणावरून असे स्पष्ट होते की, राज्यात बहुतेक प्रत्येक गावामध्ये एकापेक्षा जास्त स्रोत विकसित करण्यात आलेले आहेत. तथापि कालांतराने नवीन विकसित केलेले स्रोत देखिल रासायनिक दृष्ट्या अशुद्ध होतात किंवा जवळच्या अशुद्ध स्रोतांना वगळून लांबच्या स्रोतामधून पाणी व्यवस्था केली तर गावांना त्याची देखभाल दुरुस्ती परवडत नाही व देखभाल दुरुस्ती अभावी तयार केलेली उपाययोजना निकामी ठरते. त्याकरीता हे अत्यावश्यक आहे की, गावात असलेल्या पाण्याच्या उद्भवाचा जास्तीत जास्त वापर करून नवीन योजना घेण्याचे टाळावे व त्यादृष्टीने राज्यात पाणी गुणवत्ता बाधित गावे / वस्ती करीता खालील उपाययोजना कराव्यात.

१) ज्या ठिकाणी गावातील सर्व स्रोत, म्हणजे गाव १००% स्रोत दुषित आहे :-

अ) तेथे त्या रासायनिक दोषाचे कारण शोधणे आणि त्यानुसार कार्यवाही करणे. उदा.जर गावातील स्रोत नायट्रेटने बाधित असतील आणि तेथे नवीन पाणी पुरवठा योजना घेण्याचे प्रस्तावित असेल तेव्हा नवीन स्रोत नायट्रेटमुळे बाधित होणार नाही याचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे, नाही तर नवीन स्रोत पुढे कालांतराने नायट्रेट बाधित होईल म्हणून नायट्रेट जास्त होण्याची कारणे शोधून काढून त्यांच्यावर उपाययोजना करूनच अस्तित्वात असलेल्या योजनांतून शुद्ध पाणी देण्यात यावे.

ब) ज्या ठिकाणी पाण्यातील रासायनिक क्षार मानकापेक्षा थोडे जास्त आहेत, तेथे पावसाच्या पाण्याचा वापर करून, ते पाणी प्रदुषित उद्भवात जिरवून/मिसळून पाण्याच्या प्रदुषणाचे प्रमाण कमी करणे (Dilution) जणेकरून ते पाणी पिण्यास योग्य होईल.

क) जेथे गाव किंवा वस्ती लहान असेल तर तेथे पाऊस पाणी संकलनाचा (Rain Water Harvesting structure चा) उपयोग करून फक्त पिण्यासाठीच त्या पाण्याचा उपयोग करणे. इतर वापरासाठी, उपलब्ध बाधित उद्भवातील पाण्याचा उपयोग करावा. याबाबत लोकांमध्ये जनजागृती निर्माण करून वरील उपाययोजना करावी.

ड) ज्या ठिकाणी वरील दोन्ही उपाययोजना (Dilution व Rain Water Harvesting structure) करून प्रश्न सोडविणे शक्य नाही त्या ठिकाणी पाणी शुद्धीकरणाच्या प्रक्रियेचा वापर करण्याबाबत विचार करावा.

९. प्रकल्प व्यवस्थापक (सु.स.व प्र.व्य.क.), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, बेलापूर, नवी मुंबई.
१०. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
११. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, (सर्व)
१२. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद, (सर्व)
१३. निवडनस्ती कार्यासन पापु-१२